

GYVYBĖS DRAUDIMO BENDROVIŲ PASLAUGOS IR JŲ RAIDA LIETUVOJE

Diana SYS*, Aleksandra LEZGOVKO

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Verslo vadybos fakultetas, Finansų inžinerijos katedra,
Saulėtekio al. 11, 10221 Vilnius, Lietuva*

**El. paštas diana.sys@stud.vilniustech.lt*

Gauta 2022 m. kovo 10 d.; priimta 2022 m. birželio 1 d.

Santrauka. Gyvybės draudimo bendrovių paslaugų veikla Lietuvoje vis labiau populiarėja, o gyvybės draudimo bendrovių veikla vis aktyviau skverbiasi į Lietuvos finansų rinką, todėl ši tema ir yra aktuali. Straipsnio tikslas – išanalizuoti gyvybės draudimo bendroves, jų raidą ir teikiamas paslaugas Lietuvoje. Tyrimas buvo atliktas naudojant mokslines literatūros, statistikos analizės ir sintezės metodus. Apžvelgus gyvybės draudimo bendrovių ir jų paslaugų raidos analizę Lietuvoje, galima teigti, kad gyvybės draudimo bendrovių skaičius Lietuvoje didėja, tačiau lyginant Lietuvos rinkoje veikiančių gyvybės draudimo bendrovių skaičių su kitomis Europos valstybėmis, pastebima, kad tai yra vienas mažiausių gyvybės draudimo rinkoje dalyvaujančių bendrovių skaičius, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, išskyrus Latviją. Išanalizavus gyvybės draudimo bendrovių teikiamų paslaugų spektrą nustatyta, jog per beveik pastaruosius 20 metų gyvybės draudimo teikiamų paslaugų produktai kito gan nežymiai, o šiuo metu Lietuvos gyvybės draudimo rinka sudaro 30,1 proc. visos draudimo rinkos.

Reikšminiai žodžiai: gyvybės draudimas, gyvybės draudimo bendrovės, paslaugos, raida.

Įvadas

Temos aktualumas. Draudimas yra bet kokios pažangios ekonominės sistemos neatskiriama elementas. Išsivysčiusios rinkos ekonomikos šalyse draudimo verslas užtikrina visų visuomenės gyvenimo socialinių ir ekonominių pusių apsaugą, o taip pat yra svarbiausias investicinių resursų pritraukimo į ekonomiką mechanizmas.

Pirmas žinomas gyvybės draudimo polisas buvo išrašytas 1583 m. birželio 18 d. (Lezgovko, 2011). 1688 m. Londono uoste įsikūrė Edwardo Lloyd kавos namai, kuriuose buvo galima ne tik išgerti puodelį kavos, bet ir apdrausti jūroje plaukiančius laivus. Istorija nefiksuoja, kokia skani buvo „Lloyd’s“ kava, tačiau „Lloyd’s“ draudimo sistema tapo pavyzdžiu visiems, kurie norėjo užsiimti tokia veikla. Netrukus matematikai (tarp jų tokie guru kaip H. Leibnias ir J. Lagrange’as) įsitraukė į draudimo verslą, skaičiuodami tikėtiną gyvenimo trukmę ir draudiminio įvykio tikimybę.

Gyvybės draudimas šiuolaikine prasme, pagrįstas moksliniu ir statistiniu požiūriu, atsirado Anglijoje. Laivų ir krovinių draudimas atsirado anksčiausiai, tačiau vėliau pradėta drausti ir kapitonų gyvybes.

1693 m. Edmundas Halley sukūrė pirmąją išsamią mirtingumo lentelę. Jis naudojo ją gyvybės draudimo tarifams reguliuoti ir į mokslą įvedė vidutinės tikėtiną gyvenimo trukmės sąvoką. 1706 m. buvo įkurta „Amicable Society“ – pirmoji savitarpio gyvybės draudimo bendrovė. 1755 m. anglų matematikas Džeimsas Dodsonas nustatė gyvybės draudimo polisų vertę remdamasis naujausiais mokslo pasiekimais – jis apskaičiavo, kiek kapitalo žmogus galėtų sukaupti iki tam tikro amžiaus, jei visą gyvenimą mokėtų įmokas. 1762 m. Dodsono draugas Ričardas Praisas (Richard Price) įsteigė „Equitable“ – seniausią pasaulyje gyvybės draudimo bendrovę, kuri veikia iki šiol. 1819 m. Prancūzijoje buvo įsteigta pirmoji gyvybės draudimo bendrovė. 1824 m. Belgijoje ir Austrijoje, o 1828 m. – Vokietijoje. XIX a. pabaigoje gyvybės draudimo bendrovės pritraukė milijonus klientų.

Gyvybės draudimo tradicijos Lietuvoje nėra tokios giles kaip kitose Vakarų Europos šalyse, tačiau pačio draudimo istorija gana netrumpa ir pakankamai reikšminga. Draudimo, bendrąja prasme, raida Lietuvoje prasidėjo Lietuvai esant carinės Rusijos sudėtyje ir buvo tampriai susijusi su šios šalies politika. 1918 m. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę,

teko susidurti su nelengva užduotimi, kuomet reikėjo sureguliuoti tuo metu esančią chaotišką šalies draudimo rinką. Tuo tikslu 1919 m. buvo priimtas Draudimo draugijų įstatymas, 1921 m. – Valstybės draudimo įstaigos įstatymas, o 1938-aisiais Lietuvoje veikė jau 6 draudimo bendrovės iš kurių viena buvo valstybinė, po kelias veikiančias akcinio kapitalo ir savitarpio draudimo ir kooperacijos pagrindais (Draudikai, n.d.). Tuo laikotarpiu Lietuvos draudimo įstaigų, kaip ir viso ūkio veikloje, buvo stebimi netolygumai. Kiek vėliau inkorporavus Lietuvą į Sovietų Sąjungą draudimo veikla buvo paremta Tarybų Sąjungoje galiojusiais principais, o Lietuvoje liko tik viena draudimo įstaiga, t. y. valstybinė draudimo įstaiga buvo reorganizuota į Valstybinio draudimo valdybą, vieną iš sudėtinių monopolinio Gosstracho dalių. Pradėtas vykdyti privalomas kai kurio turto (pastatų, gyvulių, valstybės turto) draudimas. Likęs turtas buvo draudžiamas savanoriškai (Slavickienė, 2000; Kinduryš, 2002).

1990 m. rugsėjo 20 d. siekiant Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo buvo priimtas Draudimo įstatymas bei atsi-ribota nuo Gosstracho (Valstybinė draudimo įstaiga – autorių pastaba). Šio įstatymo esminis tikslas buvo panaikinti valstybinio draudimo monopolį, nes iki tol gyventojai negalėjo rinktis ir naudotis tik tomis paslaugomis, kurias siūlė valstybinis draudimas. Įstatymui įsigaliojus ėmė kurtis kitos draudimo bendrovės, kurių laikui bėgant vis daugėjo. Įmonės gavusios leidimą verstis draudimo veikla galėjo platinti ir gyvybės draudimo polisus (Slavickienė, 2000; Kinduryš, 2002). Tuo metu vystėsi 4 rūšių draudimo organizacijos: valstybinės draudimo įstaigos, akcinės draudimo bendrovės, draudimo draugijos ir savidraudos draugijos. Po šešerių metų – 1996 m. liepos 10 d. sparčiai augant draudimo rinkai, buvo priimta nauja Draudimo įstatymo redakcija, remiantis kuria iki 1997 m. liepos 31 d. draudimo bendrovės privalėjo pertvarkyti savo veiklą, pasirinkdamos gyvybės arba ne gyvybės draudimo šaką (Draudikai, n.d.). Šiuo metu Lietuvos banko duomenimis (2022) Lietuvoje veikia 9 gyvybės draudimo bendrovės.

Taigi apžvelgus Lietuvos draudimo rinkos retrospektyvą galima teigti, jog draudimas kaip verslas ir ekonomikos šaka Lietuvoje suklestėjo tik XIX amžiaus pradžioje, o gyvybės draudimas, kaip atskira draudimo veiklos šaka, Lietuvoje atsirado 1996 m. priėmus jau minėtą, Lietuvos Respublikos draudimo įstatymą, kuriame buvo įteisintas draudimo veiklos skirstymas į dvi šakas: gyvybės ir ne gyvybės draudimą.

Teigiama, kad apie šalies išsivystymo lygį daug galima spręsti iš jos draudimo rinkos. Draudimo situacijai įvertinti dažniausiai naudojami draudimo tankio, t. y. draudimo įmokų sumos, tenkančios vienam šalies gyventojui, ir draudimo prasiskverbimo, t. y. šalies mastu surinktos draudimo įmokų sumos dalies nacionaliniame produkte, rodikliai. Pagal šiuos rodiklius Lietuva atsilieka ne tik nuo pažangios ekonomikos išsivysčiusių šalių, bet ir nuo kaimyninių Baltijos valstybių. Turbūt mūsų šalies laukia dar palyginti ilgas laikotarpis, kol pagal draudimo rodiklius priartėsime prie vakarų kraštų lygio. Pastaraisiais metais gyvybės draudimo paslaugos Lietuvoje vis labiau populiarėja, o gyvybės draudimo bendrovių veikla vis aktyviau skverbiasi į Lietuvos finansų rinką.

Tyrimo objektas: Lietuvos gyvybės draudimo bendrovės ir jų paslaugos

Tyrimo tikslas: išanalizuoti gyvybės draudimo bendroves, jų raidą ir teikiamas paslaugas Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti asmens draudimo klasifikavimo kriterijus;
2. Atlikti gyvybės draudimo bendrovių raidos analizę Lietuvoje;
3. Išanalizuoti gyvybės draudimo bendrovių teikiamų paslaugų spektrą Lietuvoje.

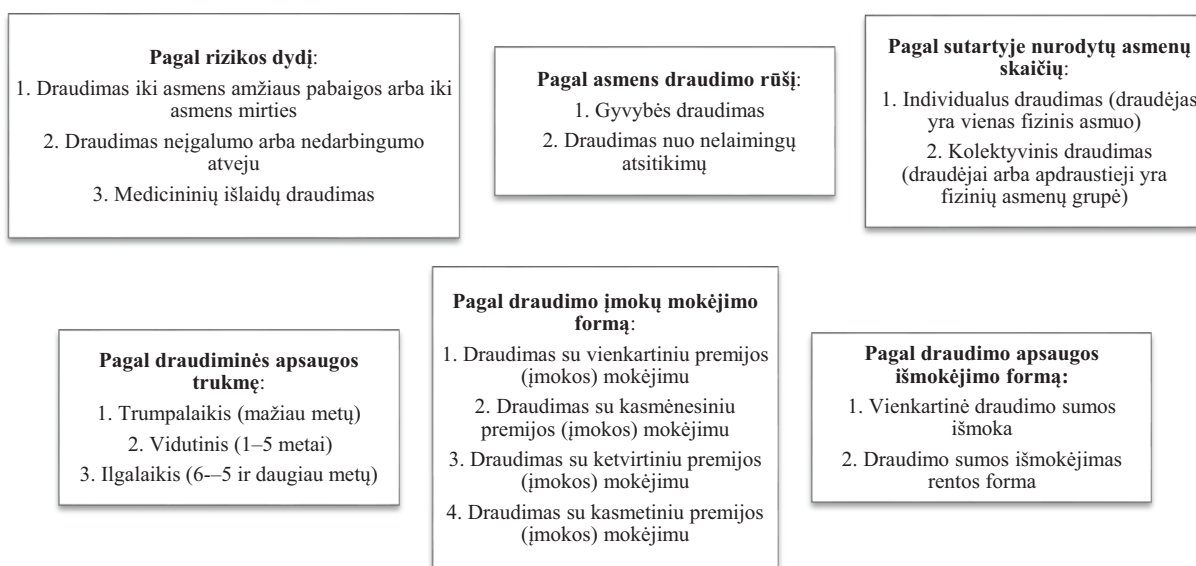
Tyrimo metodai: tyrimas buvo atliktas naudojant mokslinės literatūros, statistikos analizės ir sintezės metodus.

1. Asmens draudimo klasifikavimo kriterijai

Gyvybės draudimas – tai labai lankstus ir universalus finansinis produktas, suteikiantis ne tik draudiminę apsaugą nelaimės atveju (mirtis, nelaimingi atsitikimai, ligos ir pan.), bet taip pat leidžiantis kaupti lėšas įvairiems tikslams, pavyzdžiui: pensijai, vaikų mokslams, darbuotojų skatinimui ir kt. Prieš analizuojant gyvybės draudimo rinkos būklę, veikiančių Lietuvoje gyvybės draudimo bendrovių ir jų veiklos raidą, svarbu paminėti apie asmens draudimo klasifikacijos kriterijus, kurie pateikti 1 paveiksle.

Trumpai išnagrinėsime kai kuriuos asmens draudimo klasifikacijos kriterijus, kurie yra pateikti 3 paveiksle.

Gyvybės draudimas, kaip ir bet kuri draudimo paslauga apiforminama sutartimi, po vieną abiems šalims, draudikas prisiima išpareigojimą gauti draudimo įmokas sumokamos draudėjo, išmokėti numatytą draudimo sumą, jeigu sutarties galiojimo laikotarpiu įvyks numatytas draudžiamasis įvykis apdraustojo gyvenime. Draudžiamuoju įvykiu laikoma mirtis arba besitęsiantis apdraustojo gyvenimas. Gyvybės draudimo sutartis numato išmokas, kurias išpareigoja išmokėti draudikas. Jis taip pat reguliuoja draudėjo, tiek ir trečių asmenų (apdraustojo ir naudos gavėjo), kurie gali būti draudimo sutarties teisių ir pareigų subjektais, teises ir pareigas. Šie asmenys taip pat gali būti įtraukti į gyvybės draudimo sutartį, kaip sandorio dalyviai.

1 paveikslas. Asmens draudimo klasifikacijos kriterijai (sudaryta autorių, remiantis Lezgovko, 2011)

Rizikų atrankos operacijos. Kiekvienu konkrečiu atveju draudimo įmonė prisiima riziką arba ją atmeta vadovaudamasi savais kriterijais ir gyvybės draudimo sutarčių sudarymo normomis. Pagrindinis rizikos atrankos faktorius – apdraustojo sveikatos būklė. Yra ir kiti faktoriai į kuriuos draudikas atsižvelgia arba neatsižvelgia į juos sudarydamas gyvybės draudimo sutartį, tai: profesija, pomėgiai, moralinės savybės, materialinės lėšos.

Rizikų atranka gyvybės draudimo atveju realizuojama įvairiais būdais priklausomai nuo to ar kalba eina apie draudimą mirties arba išgyvenimo atveju. Draudžiant gyvybę mirties atveju atranka vykdoma pagal medicinines apžiūros (patikrinimo) ir sveikatos būklės pareiškimą. Būsimojo apdraustojo sveikatos būklės pareiškimas – tai anketa su būsimojo apdraustojo išsamiais atsakymais apie persirgtas infekcines ligas, chirurgines intervencijas, traumas ir t. t. Analizuodamas sveikatos būklės pareiškimą ir išankstinio medicininio patikrinimo rezultatus, draudikas gana patikimai gali įvertinti rizikos laipsnį ir kainą bei priimti sprendimą apie draudimo sutarties sudarymą. Kaip taisyklė, išankstinis medicininis patikrinimas atliekamas iki sutarties sudarymo labai stambioms sumoms, o taip pat, kai yra pagrindo teigti, kad būsimojo draudėjas apgalvotai iškraipo duomenis apie savo sveikatos būklę draudiko anketoje.

Gyvybės draudimas mirties atveju taip pat priklauso asmens draudimo rūšiai. Šios draudimo rūšies padengiama rizika – tai mirtis dėl bet kurios priežasties (liga, trauma, nelaimingas atsitikimas). Dažniausiai naudojama šios draudimo rūšies atmaina – tai trumpalaikis draudimas (iki 1-rių metų). Trumpalaikio draudimo atveju draudimo suma išmokama naudos gavėjui iš karto po apdraustojo mirties arba jei mirtis ištinka sutarties galiojimo laikotarpiu. Tiksliai apdraustojo mirties sutarties galiojimo laikotarpiu atveju draudikas išmoka draudimo sumą. Priešingu atveju, jeigu apdraustasis išgyvena iki sutarties galiojimo pabaigos, tokia kompensacija nemokama, o sumokėtos draudimo įmokos lieka draudikui. Dažniausiai šios draudimo rūšies polisus parduoda ne gyvybės draudimo įmonės, turinčios licenciją taip vadinamam rizikiniam asmens draudimui.

Kaupiamasis draudimas (draudimas išgyvenimo atveju) – tai draudimas, pagal kurį draudikas mainais už sumokėtas draudimo įmokas įsipareigoja išmokėti apdraustajam, kuris dažniausiai būna ir naudos gavėjas, kapitalą arba rentą, jei pastarasis išgyvena iki sutartyje nurodyto termino.

Kaupiamojo draudimo rizika – tai išimtinai apdraustojo gyvenimo trukmė atsižvelgiant į galimą pajamų sumažėjimą, kurį sąlygoja senyvas amžius.

Pagrindinės kaupiamojo draudimo atmainos:

1. Draudimas su lėtesniu kapitalo išmokėjimu be draudimo įmokų grąžinimo;
2. Kapitalo draudimas su lėtesniu išmokėjimu ir draudimo įmokų grąžinimu;
3. Draudimas su neatšaukiamu rentos iki gyvos galvos išmokėjimu;
4. Draudimas su lėtesniu rentos iki gyvos galvos išmokėjimu.

Kaupiamasis draudimas arba draudimas išgyvenimo atveju gali būti papildytas pensiniu draudimu. Tai yra specialus individualus rezervo sudarymas, išmokant iš jo kapitalo arba rentos formos išmokos vienos iš situacijų: išėjimo į pensiją, visiško arba dalinio neįgalumo, mirties atvejais. Bet pensinis draudimas negali pakeisti privalomojo socialinio draudimo, jis gali jį tik papildyti.

Mišrus gyvybės draudimas – tai kombinacija draudimo išgyvenimo ir mirties atvejais. Mišraus gyvybės draudimo pranašumas tame, kad jis siūlo apdraustiesiems sudaryti rizikos padengimo sutartį už mažesnę kainą ir garantuoja santaupas vienu vieninteliu polisu, tokiu būdu išvengiama draudimo sutarčių dubliavimo. Šia draudimo rūšimi draudikas įsipareigoja:

nedelsiant išmokėti draudimo sumą po apdraustojo mirties, jeigu mirtis įvyks anksčiau draudimo sutarties galiojimo pabaigos (trumpalaikis, rizikinis asmens draudimas);

išmokėti draudimo sumą sutarties galiojimo pabaigos momentu, jei apdraustasis gyvena (draudimas su lėtesniu kapitalo išmokėjimu be draudimo įmokų grąžinimo).

Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų dengia asmens finansinius nuostolius dėl nelaimingo atsitikimo. Kaip nelaimingas atsitikimas suprantamas fizinis sužalojimas, dėl kurio atsiranda laikinas neįgalumas, nuolatinis neįgalumas arba mirtis. Nelaimingų atsitikimų atrankos kriterijai: subjektyvi rizika, profesija, amžius ir kt.

2. Gyvybės draudimo bendrovės ir jų raidos analizė

Pasak Kindurio (2002) 2002 m. gyvybės draudimo paslaugas Lietuvoje teikė 9 bendrovės iš kurių praktiškai visos, išskyrus dvi, buvo užsienio kapitalo įmonės (1 lentelė). Užsienio kapitalo draudimo bendrovių steigimuisi tuo metu turėjo įtakos Lietuvos tapimas Pasaulinės prekybos organizacijos visateise nare (Kindurys, 2002). Tuo tarpu Danilevičienės ir Macutkevičienės (2017) teigimu, nuo 2000 iki 2016 metų Lietuvoje nuolatinę veiklą gyvybės draudimo rinkoje vykdė nuo 6 iki 11 gyvybės draudimo bendrovių. Šiandien, remiantis Lietuvos banko duomenimis (2022), gyvybės draudimo paslaugas Lietuvoje teikia 9 bendrovės iš kurių 8 yra užsienio kapitalo, bei devinta gyvybės draudimo bendrovė „CBL Life“ („AAS CBL Life“, gavo licenciją vykdyti veiklą tik 2021 metų pabaigoje (1 lentelė).

1 lentelė. Gyvybės draudimo bendrovės Lietuvoje 2002 m. ir 2022 m. ir kapitalo kilmė, pastabos (šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Verslo Žinios (2021), Compensa Vienna Insurance group (n.d.), SB draudimas (n.d.), Citadele (n.d.), SEB (n.d.), Swedbank (n.d.), PZU Lietuva gyvybės draudimas (n.d.), Lietuvos Respublikos konkurencijos tarnyba (2004))

Metai	Gyvybės draudimo paslaugas teikiančios bendrovės	Kapitalo kilmė, pastabos
2002	UAB Hansa gyvybės draudimas	Švedų kilmė
	UAB „Lindra gyvybės draudimas“	Lietuvos kilmė
	Lietuvos ir Vokietijos įmonė UAB „Draudos gyvybės draudimas“	Vokiečių kilmė
	UAB „Vilniaus banko gyvybės draudimas“	Švedų kilmė
	UAB „Bonum Publicum“	Lietuvos kilmė, Ūkio banko dukterinė įmonė
	UAB „Sampo gyvybės draudimas“	Suomių kilmė
	UAB „Lietuvos žemės ūkio banko gyvybės draudimas“	Lietuvos kilmė
	UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“	Jungtinės Karalystės kilmė
	UAB „Seesam Lietuvos gyvybės draudimas“	Suomių kilmė
2022	Uždaroji akcinė gyvybės draudimo ir pensijų bendrovė „Aviva“	Jungtinės Karalystės kilmė, buvusi UAB „Commercial union Lietuva gyvybės draudimas“, vėl (2021) parduota, keičia pavadinimą į „Allianz“ (Vokiečių)
	UAB „SB draudimas“	Lietuvos kilmė, Šiaulių banko dukterinė įmonė, buvusi UAB „Bonum Publicum“
	ERGO Life Insurance SE	Vokiečių kilmė, buvusi Lietuvos ir Vokietijos įmonė UAB „Draudos gyvybės draudimas“
	Compensa Life Viena Insurance Group SE Lietuvos filialas	Austrų kilmė, buvusi UAB „Seesam gyvybės draudimas“
	Mandatam Life Insurance Company Limited Lietuvos filialas	Suomių kilmė, buvusi UAB „Sampo gyvybės draudimas“. Parduota 2021 03 mėn., keičia pavadinimą į INVL life, nupirko INVL grupė
	UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“	Lenkų kilmė, buvusi UAB „Lindra gyvybės draudimas“ ir UAB „NORD/LB Gyvybės draudimas“ (Vokiečių kilmė, buvusi UAB „Lietuvos žemės ūkio banko gyvybės draudimas“)

1 lentelės pabaiga

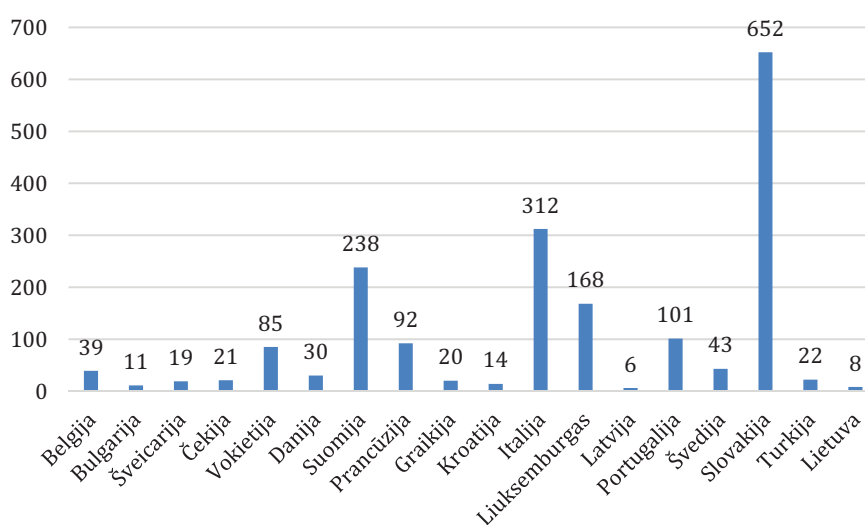
Metai	Gyvybės draudimo paslaugas teikiančios bendrovės	Kapitalo kilmė, pastabos
	Draudimo bendrovė „CBL Life“ („AAS CBL Life“)	2021 m. lapkričio mėn. pradėjusi teikti paslaugas „Citadele“ banko dukterinė gyvybės draudimo įmonė
	SEB Life and Pension Baltic SE Lietuvos filialas	Švedų kilmė, buvusi UAB „Vilniaus banko gyvybės draudimas“
	Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas	Švedų kilmė, buvusi UAB „Hansa gyvybės draudimas“

Kaip matyti iš pateiktos 1 lentelės nors gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičius Lietuvoje per pastaruosius beveik 20 metų išliko toks pats, tačiau pačioje bendrovių sudėtyje vyko tam tikri pokyčiai. Pavyzdžiui, SEB Life and Pension Baltic SE Lietuvos filialas, Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas, Ergo Life Insurance SE stabiliai savo veiklą gyvybės draudimo srityje vykdo iki šiol, tačiau keitėsi jų teisinis statusas ir pavadinimai.

Kindurio (2002) teigimu, dar 2002 m., Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų teikėjų rinka plėtros galimybes buvo išsėmusi, t. y. buvo daromos prielaidos, jog gyvybės draudimo bendrovių skaičius Lietuvoje neturi galimybių didėti, o pati gyvybės draudimo paslaugų rinka turėtų dar labiau konsoliduotis. Tuo tarpu kitų tyrėjų, kaip kad Sūniņa-Markėviča (2003) teigimu, to meto Lietuvos gyvybės draudimo rinka, lyginant su kitų valstybių situacija buvo plėtros ir optimizavimo etape. Taigi kaip matyti, tyrėjai pateikia dvi kiek skirtingas nuomones, tačiau šiandienos situacija rodo, jog iš tiesų gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių rinkoje daugiau neatsirado, na o Lietuvos banko duomenimis (2021) pati Lietuvos draudimo rinka tendencingai auga. 2021 m. III ketvirtį ji išaugo 7 proc. ir sudarė 760 mln. eurų iš kurių gyvybės draudimo įmokos padidėjo – 7,9 proc. (iki 228 mln. Eur). 2021 m. Birželio pabaigoje galiojančių gyvybės draudimo sutarčių, remiantis Lietuvos banko 2021 m. duomenimis buvo 1,161 mln. Gyvybės draudimo rinkoje ypatingai augo investicinio gyvybės draudimo apimtys, t. y. buvo sudaryta 24,9 proc. daugiau naujų sutarčių, o gautų įmokų suma padidėjo 12,6 proc. – iki 153 mln. Eur. Investicinio gyvybės draudimo dalis užima 65 proc. visos gyvybės draudimo rinkos Lietuvoje. 2020 m. ši dalis padidėjo net 11,3 proc. iki 189 mln. Eur (Lietuvos bankas, 2020). Spėjama, jog investicinio gyvybės draudimo rinka Lietuvoje didės 4,5 proc. iki beveik 200 mln. Eur. (Lietuvos bankas, 2021).

Lyginant aukščiau minėtus Lietuvos rodiklius su užsienio šalių situacija, matyti, jog skirtingose Europos šalyse gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičius skiriasi (2 paveikslas). Daugiausia gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių – net 652, yra Slovakijoje. Praktiškai per pus mažesnis tokių bendrovių skaičius – 312, Italijoje. Suomijoje gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičius rinkoje siekia 238. Taip pat nemažai tokių bendrovių yra Liuksemburge bei Portugalijoje, atitinkamai 168 ir 101. Kitose Europos šalyse gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičius nesiekia 100 ir svyruoja nuo 6 (Latvijoje) iki 92 (Prancūzijoje) (2 paveikslas).

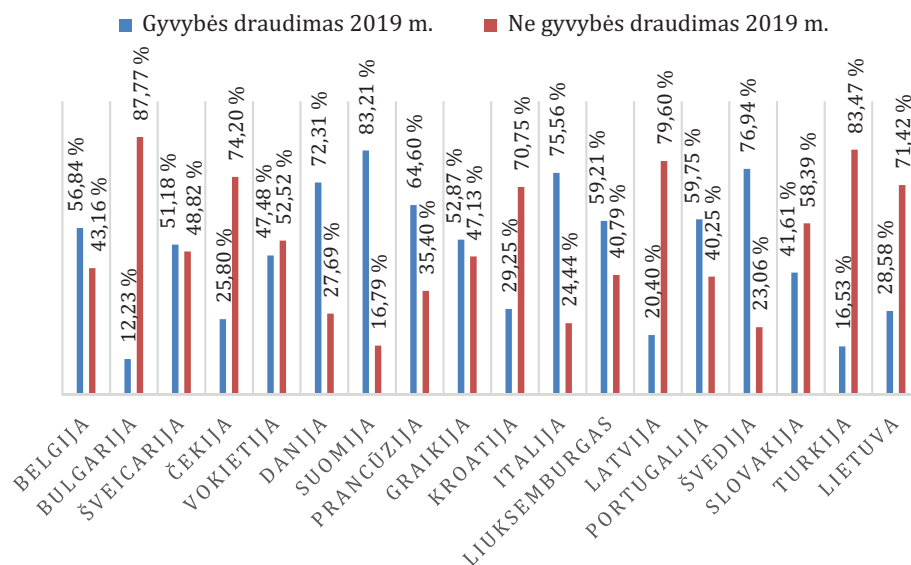
Taigi kaip matome 2 paveiksle, lyginant Lietuvą su skirtingomis Europos šalimis, pastebima, jog gyvybės draudimo rinkoje dalyvaujančių bendrovių skaičius skiriasi šimtais kartų, tuo tarpu Lietuvos gyvybės draudimo rinkoje,

2 paveikslas. Gyvybės draudimo bendrovių skaičius (vnt.) skirtingose Europos šalyse ir Lietuvoje (sudaryta autorių remiantis Insurance Europe (2019) ir Lietuvos banko (2019) duomenimis)

remiantis Lietuvos banko (2019) duomenimis, veikiančių bendrovių skaičius (8) yra vienas iš mažesnių Europoje išskyrus Latviją (6).

Analizuojant ir lyginant gyvybės draudimo užimamą rinkos dalį bendroje draudimo rinkoje matyti, jog skirtingose Europos šalyse ir Lietuvoje šis rodiklis taip pat gan skirtingas (3 paveikslas).

3 paveikslas. Gyvybės draudimo ir ne gyvybės draudimo rinkos dalis skirtingose Europos šalyse ir Lietuvoje nuo bendros draudimo rinkos (proc.) (sudaryta autorių, remiantis Insurance Europe (2019) ir Lietuvos banko (2019) duomenimis)

Remiantis Lietuvos banko (2019) duomenimis, Lietuvoje gyvybės draudimo rinka sudaro 30,67 proc. visos draudimo rinkos ir kaip matyti iš pateiktų duomenų (3 paveikslas) tokia dalis yra artima Kroatijos gyvybės draudimo rinkos užimamai daliai (29,25 proc.). 2 paveiksle matyti, kad kitose šalyse gyvybės draudimo užimama rinkos dalis yra praktiškai per pus mažesnė ir siekia: Bulgarijoje – 12,23 proc., Latvijoje – 20,40 proc. ir Turkijoje – 16,53 proc. Tuo tarpu likusiose šalyse, gyvybės draudimo užimama rinkos dalis siekia net ir 70 proc. visos draudimo rinkos ir pačias didžiausias dalis atitinkamai 83,21 proc., ir 76,94 proc. visos draudimo rinkos sudaro Suomijoje ir Švedijoje.

Pasauliniu mastu, pirmaujančiomis draudiminėmis valstybėmis užsienio šalių tarpe yra Kinija, Hong Kongas ir Didžioji Britanija (Statista, 2022a).

2022 m. vasario mėn. „Ping An Insurance Group“ buvo didžiausia gyvybės draudimo bendrovė pasaulyje pagal rinkos kapitalizaciją. AIA, įkurta JAV, bet įsikūrusi Honkonge, buvo antra pagal dydį gyvybės ir sveikatos draudimo bendrovė pasaulyje, kurios rinkos kapitalizacija sudarė 135,5 mlrd. dolerių. JAV „MetLife“ yra didžiausia gyvybės draudikė, po jos seka AIG, „Prudential Financial“ ir „Aflac“. Daugeliu atvejų „New York Life“ ir „Northwestern Mutual“ yra didesni gyvybės draudimo teikėjai nei „MetLife“ ir „Aflac“, tačiau jie negali būti įtraukti į šį sąrašą, nes yra privačios bendrovės ir todėl neturi rinkos kapitalizacijos (Statista, 2022b).

Analitikės Jennifer Rudden duomenimis, 2020 metais JAV draudimo sektorius pasiraše daugiau kaip 40 proc. pasaulio gyvybės ir ne gyvybės draudimo įmokų – beveik keturis kartus daugiau nei antroje vietoje esanti Kinija.

Užsienio draudimo kompanijų analizė leidžia išskirti du nacionalinių draudimo rinkų tipus.

Pirmajam tipui priskiriamos rinkos, kuriose dalyvauja ryškus lyderis – kompanija, kuriuos dalis rinkoje sudaro daugiau 15–20% bendrai pasirašytų draudimo įmokų, o likusios kompanijos žymiai nusileidžia lyderiui pagal draudimo įmokų apyvartą. Tokio tipo rinka pasižymi mažesne konkurencija ir didesne priklausomybe nuo lyderio laikysenos. Šiai grupei priklauso Vokietija ir Italija, kur draudimo verslo lyderiai yra draudimo grupės „Allianz“ ir „Assicurazioni Generali“.

Antrajam tipui galima priskirti tas draudimo rinkas, kuriose egzistuoja keletas stambių draudimo grupių arba kompanijų. Tokia draudimo rinka yra JAV, Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje ir kai kuriuose Europos valstybėse. Konkurencija šių šalių draudimo rinkose aštresnė negu pirmojo tipo šalyse. Ypač tai būdinga Didžiajai Britanijai, kur draudimo rinką praktiškai sudaro penkios specializuotos draudimo rinkos: jūrinė, turtinė, aviacinė, automobilių draudimo ir gyvybės draudimo. Stambiausiomis britų draudimo kompanijomis yra pripažintos „Royal & Sun Alliance“, „Prudential“, „Mercantile & General Reinsurance Company“ ir „Lloyd’s“ sindikatai.

Nuo 1994 metų, sudarius jungtinę Europos draudimo rinką daugelio Europos draudimo kompanijų pagrindu vystymosi koncepcija šiomis sąlygomis tapo integracijos uždavinys.

Susivienijimo tendencijos ypač būdingos Europos draudimo rinkos kompanijoms: Šveicarijos, Vokietijos, Skandinavijos šalių. Integracijos procesas užvaldė Prancūziją, o vėliau ir Didžiąją Britaniją.

Vieningos internacionalinės draudimo rinkos organizavimo tendencija ryškėja ne tik vedančiųjų draudikų susivienijimu. Kita draudimo internacionalizavimo verslo tendencija tapo masinis dukterinių kompanijų kūrimas ir filialų steigimas užsienyje. Ne išimtis yra ir Lietuva (2 lentelė)

2 lentelė. Gyvybės draudimo rinkos dalyviai Lietuvoje (šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos banko, 2022 m. duomenimis)

Gyvybės draudimo kompanijos registruotos Lietuvoje	Užsienio šalių gyvybės draudimo bendrovių filialai
UAGDPB „Aviva Lietuva“ (Allianz) Gyvybės draudimo UAB „SB draudimas“ (buvusi UAB „Bonum Publicum“) UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ ERGO Life Insurance SE	Compensa Life Vienna Insurance Group SE Lietuvos filialas Mandatum Life Insurance Baltic SE Lietuvos filialas (INVL life) Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas „SEB Life and Pension Baltic SE“ Lietuvos filialas AAS CBL Life Lietuvos filialas

Integracijos procesai vyksta labai aktyviai ir šalyse su abiem tipais draudimo rinkų, be to, struktūrinių pokyčių tendencija ir perėjimas prie pirmojo tipo vis ryškesnis. Susidariusi situacija leidžia teigti, jog artimiausiu metu po draudikų restruktūrizacijos liks tik pirmojo tipo draudimo rinkos. Būtent tokia draudimo verslo vystymosi forma (2 paveikslas) šiuo momentu prioritetinga, kadangi susivienijimas leidžia kompanijoms išplėsti veiklos sferą, užkariauti naujas rinkas, o tai savaime sustiprina ir vidaus rinkas. Dar viena integracijos forma yra aljansai tarp draudimo kompanijų ir bankų. Tokiais susijungimais sudaromi galingi bankų-draudimo susivienijimai. Jeigu išnagrinėti rūšinę užsienio draudimo rinkų struktūrą, tai kaip vieną iš ypatumų galima išskirti aukštą asmens draudimo ir ypač gyvybės draudimo lygį. Gyvybės draudimui užsienyje tenka nuo 60% iki 80% visų visos draudimo rinkos įmokų dalies. Ne mažiau svarbu paminėti, kad daugelyje šalių asmens draudimas naudojamas kaip piniginių lėšų kaupimo šaltinis. Ryšium su tuo daugelio šalių įstatymai numato gyvybės draudimo ir kitų draudimo rizikų paskirstymą atskiroms draudimo bendrovėms. Todėl užsienyje daugelis draudimo kompanijų turi specializuotus padalinius, užsiimančius pabrėžtinai gyvybės draudimu.

3. Gyvybės draudimo bendrovių paslaugų spektro analizė

Analizuojant Lietuvos gyvybės draudimo bendrovių raidą, svarbu išanalizuoti ir gyvybės draudimo paslaugas skirtingais laiko tarpais Lietuvoje (3 lentelė).

3 lentelė. Gyvybės draudimo paslaugos skirtingais laiko tarpais Lietuvoje (šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Kindurys, 2002, Lietuvos bankas, 2022)

Metai	Gyvybės draudimo produktai
2002	Kaupiamasis gyvybės draudimas
	Pensijų draudimas
	Mišrusis gyvybės draudimas (apdraustajam dalyvaujant pelne)
	Gyvybės draudimas (paskolų gavėjų ir gyvybės rizikų draudimas)
	Studijų draudimas
	Gyvybės ir kritinių ligų draudimas (gali būti tiek kaupiamasis, tiek ir rizikos)
	Investicinis gyvybės ir kritinių ligų draudimas
	Grupinis draudimas (tai gyvybės draudimas įmonėms norinčioms apdrausti savo darbuotojus)
2022	Sveikatos draudimas
	Draudimas su teise dalytis pelną
	Draudimas mirties atveju
	Anuitetai ir kitas gyvybės draudimas
	Su indeksu ir investiciniais vienetais susijęs draudimas

Kaip matyti iš pateiktos 3 lentelės, gyvybės draudimo paslaugų pasiūla praktiškai beveik 20 metų laikotarpiu siūlomi gyvybės draudimo paslaugų produktai išliko tie patys arba labai panašūs. Todėl šiandien Lietuvos gyvybės draudimo rinka pasižymi didele konkurencija, kovojama dėl kiekvieno užimamo rinkos dalies procento. Tuo tarpu Lietuvos gyvybės draudimo įmonių asociacijos užsakymu atlikta bendrovės „Spinter tyrimai“ visuomenės apklausa, kurioje dalyvavo 1009 respondentai nuo 18 iki 75 metų amžiaus ir kuri buvo vykdoma 2021 m. rugsėjo 17–26 dienomis, atskleidė, jog Lietuvoje daugėja gyventojų, kurie yra linkę kaupti papildomai (Lietuvos ryto televizija, 2021). Tą taip pat patvirtina ir aukščiausiai apžvelgti Lietuvos banko duomenys, rodantys gyvybės draudimo rinkos augimą. Šio tyrimo duomenimis asmenų nekaupiančių ir neketinančių kaupti per gyvybės draudimą mažėja, apklausos metu tokių buvo 63 proc., tuo tarpu 2019 metais – 66 proc. 77 proc. respondentų apsidraudusių gyvybės draudimu teigė, jog toks draudimas jiems užtikrina didesnę finansinę saugumą nelaimės ar ligos atveju ir didesnes pajamas senatvėje (Lietuvos ryto televizija, 2021). Tuo tarpu prieš metus – 2019 metais, tokių buvo 69 proc. Apklausos metu taip pat nustatyta, jog kaupiamuoju gyvybės draudimu Lietuvoje dažniausiai draudžiasi vidutinio amžiaus, aukštąjį išsilavinimą turintys didesnių miestų gyventojai, kurių mėnesinės pajamos viršija 500 Eur. Šie gyventojai pasak Lietuvos gyvybės draudimo įmonių asociacijos prezidento A. Bakšinsko, neturi „specialių investavimo žinių ir didesnės investavimo praktikos“, tačiau supranta kaupiamojo gyvybės draudimo svarbą jų ateičiai (Lietuvos ryto televizija, 2021).

Remiantis atlikta „Spinter tyrimai“ visuomenės apklausa, galima daryti išvadą kad gyvybės draudimo sektorius Lietuvoje turi stiprų plėtros potencialą, o gyventojų susidomėjimas ir naudojimas šiomis paslaugomis nuolat didėja.

Išvados

Asmens draudimas klasifikuojamas pagal daugelį požymių: pagal rizikos dydį, pagal asmens draudimo rūšį, pagal sutartyje nurodytų asmenų skaičių, pagal draudimines apsaugos trukmę, pagal draudimo įmokų mokėjimo formą ir pagal draudimo apsaugos išmokėjimo formą. Visas šis klasifikavimas yra svarbus prieš analizuojant gyvybės draudimo rinkos būklę, veikiančių Lietuvoje gyvybės draudimo bendrovių ir jų veiklos raidą. Gyvybės draudimas, kaip atskira veiklos šaka yra pakankamai jauna, Lietuvoje atsiradusi nuo 1996 metų.

Gyvybės draudimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičius Lietuvoje svyravo nuo 6 (2000 m.) iki 9 (2022 m.), 2021 metų pabaigoje draudimo bendrovė „CBL Life“ („AAS CBL Life“) gavo licenciją, tačiau šiuo metu dar pilnai neteikia gyvybės draudimo paslaugų. Kai kurios iš bendrovių, kaip kad SEB Life and Pension Baltic SE Lietuvos filialas, Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas, Ergo Life Insurance SE, rinkoje veikia jau gana seniai ir turi sukaupusios beveik 20 metų patirtį, tačiau keitėsi jų teisinis statusas ir pavadinimai. Lyginant Lietuvos rinkoje veikiančių gyvybės draudimo bendrovių skaičių su kitomis Europos valstybėmis, Lietuvoje yra vienas mažiausių gyvybės draudimo rinkoje dalyvaujančių bendrovių skaičius, išskyrus Latviją, kurioje veikia 6 gyvybės draudimo paslaugas teikiančios bendrovės.

Šiuo metu galima išskirti šias gyvybės draudimo grupes: sveikatos draudimą, daudimą su teise dalytis pelną, su indeksu ir investiciniais vienetais susijusį draudimą ir kitą gyvybės draudimą. 2021 m. Lietuvos gyvybės draudimo rinką sudaro 30,67 proc. visos draudimo rinkos. Lyginant su kitomis Europos valstybėmis, užimama rinkos dalis yra artima Kroatijai, kur gyvybės draudimo rinkos dalis siekia 29,5 proc. Tuo tarpu kitose šalyse kaip Bulgarija, Latvija ar Turkija gyvybės draudimas užima vos 12,23–16,53 proc. Galima teigti, jog dėl didėjančio gyventojų domėjimosi ir dalyvavimo gyvybės draudimo rinkoje, gyvybės draudimo bendrovių vaidmuo Lietuvos finansų rinkoje galimai tik didės.

Literatūra

- Citadele. (n.d.). *Grupės įmonės*. <https://www.cblgroup.com/lt/companies/>
- Compensa Vienna Insurance group. (n.d.). *Mūsų istorija*. <https://www.compensalife.eu/LT/show.asp?docID=public.company.history&lngID=lt>
- Danilevičienė, I. ir Macutkevičienė, J. (2017). Lietuvos gyvybės draudimo rinkos analizė. Iš *20-osios Lietuvos jaunujų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ teminės konferencijos* (pp. 1–9). Vilnius, Lithuania. <https://doi.org/10.3846/vvf.2017.014>
- Draudikai. (n.d.). *Draudimo istorija Lietuvoje*. <http://www.draudikai.lt/lt/draudimas/>
- Ergo. (n.d.). *Ergo grupė*. <https://www.ergo.lt/Apie-Ergo/Ergo-Lietuvoje/>
- Insurance Europe. (2019). *European insurance industry database*. <https://www.insuranceeurope.eu/Statistics>
- Kindurys, V. (2002). Gyvybės draudimo paslaugos ir jų raida Lietuvoje. *Ekonomika: mokslo darbai*, 58, 92–105. <https://doi.org/10.15388/Ekon.2002.16992>

- Lietuvos bankas. (2019). *Lietuvos draudimo rinkos ažvalga*. https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/24980_99ad123b1b0beed38f7fe3cfc9913d.pdf
- Lietuvos bankas. (2020). *Lietuvos draudimo rinkos ažvalga*. https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/24980_99ad123b1b0beed38f7fe3cfc9913d.pdf
- Lietuvos bankas. (2021). *Lietuvos draudimo rinkos apžvalga*. https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/33588_3072f2fc29f5e68b39fc3340fc412715.pdf
- Lietuvos bankas. (2022). *Lietuvos draudimo rinkos apžvalga*. https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/36631_7f635374a99b7166a6b1ca86234549c7.pdf
- Lietuvos Respublikos konkurencijos tarnyba. (2004). *Dėl leidimo „Powszechny zakuad ubezpiecen S.A.“ vykdyti koncentraciją išsigyjant 100 % UAB DK „Lindra“ akcijų 100 % UAB „Nord/Lb draudimas“*. <https://kt.gov.lt/lt/dokumentai/del-leidimo-pow-szechny-zakuad-ubezpiecen-s-a-vykdyti-koncentracija-isigyjant-100-uab-dk-lindra-akciju-100-uab-nord-lb-draudimas-akciju-ir-100-uab-nord-lb-gyvybes-draudimas-akciju>
- Lietuvos ryto televizija. (2021). *Daugėja gyventojų, kurie pensijoje ketina gyventi iš papildomo kaupimo ir nori ilgiau likti darbo rinkoje*. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1531783/daugeja-gyventoju-kurie-pensijoje-ketina-gyventi-is-papildomo-kaupimo-ir-nori-ilgiau-likti-darbo-rinkoje>
- Lezgovko, A. (2011). *Draudimo ekonomikos pagrindai: mokomoji knyga*. Klaipėdos universitetas.
- Mandatum Life. (n.d.). *Apie Mandatum Life*. Mandatum Life.
- PZU Lietuva gyvybės draudimas. (n.d.). *Apie mus*. <https://www.pzugd.lt/apie-mus>
- SB draudimas. (n.d.). *Apie mus*. <https://sbdraudimas.lt/apie-mus/>
- SEB. (n.d.). *SEB Life and Pension Baltic SE Lietuvos filialas*. <https://www.seb.lt/apie-seb/susijusios-imones/seb-life-and-pension-baltic-se-lietuvos-filialas>
- Slavickienė, A. (2000). Turto draudimo Lietuvoje problemos ir jų sprendimo būdai. *Ekonomika*, 51, 102–107. <https://doi.org/10.15388/Ekon.2000.16898>
- Statista. (2022a). *Largest insurance companies worldwide as of February 2022, by market capitalization*. <https://www.statista.com/statistics/431547/leading-insurance-companies-worldwide-by-market-cap/>
- Statista. (2022b). *Leading life and non-life direct premium writing countries globally in 2020, by premiums*. <https://www.statista.com/statistics/217257/leading-countries-by-life-and-nonlife-premiums-written/>
- Sūniņa-Markėviča, K. (2003). *Draudimas. Junior Achievement*.
- Swedbank. (n.d.). *Swedbank Life Insurance SE Lietuvos filialas*. <https://www.swedbank.lt/about/subsidiaries/subsidiaries/swedbankLifeInsuranceSE?language=LIT>
- Verslo Žinios. (2021). *2,7 mlrd. Eur. sandoris: „Aviva“ parduoda verslus Lietuvoje ir Lenkijoje „Allianz“ grupei*. <https://www.vz.lt/rinkos/2021/03/26/aviva-parduos-verslus-lietuvoje-ir-lenkijoje-allianz-grupej>

LIFE INSURANCE COMPANY SERVICES AND THEIR EVOLUTION IN LITHUANIA

Diana Sys, Aleksandra LEZGOVKO

Abstract. Life insurance companies' services are becoming more and more popular in Lithuania, and life insurance companies' activities are penetrating the Lithuanian financial market more and more actively, which is why this topic is topical. The aim of the article is to analyse life insurance companies, their development and services provided in Lithuania. The research was carried out using the methods of scientific literature, statistical analysis and synthesis. The analysis of the development of life insurance companies and their services in Lithuania shows that the number of life insurance companies in Lithuania is increasing, but when comparing the number of life insurance companies operating on the Lithuanian market with other European countries, it is noticeable that this is one of the lowest number of companies participating in the life insurance market in relation to the number of population, with the exception of Latvia. An analysis of the range of services provided by life insurance companies shows that over the last 20 years the products offered by life insurance companies have changed only slightly, and currently the life insurance market in Lithuania accounts for 30.1% of the total insurance market.

Keywords: life insurance, life insurance companies, services, development.